

Vrij lezen op de basisschool

Achtergronden en praktische tips voor leerkrachten

KWESTIE
VAN LEZEN

1

Vrij lezen is een goede manier om leerlingen leeskilometers te laten maken en hun leesplezier te vergroten. In deze brochure kun je lezen hoe je vrij lezen in jouw klas kunt organiseren en kunt zorgen dat leerlingen er zoveel mogelijk van profiteren.

Wat is vrij lezen?

Bij vrij lezen of stillezen leest de hele klas op een vast moment van de dag in een zelfgekozen boek, tijdschrift of krant. Leerlingen kunnen idealiter kiezen uit een aantrekkelijk en veelzijdig aanbod. Vrij lezen is bedoeld om leerlingen leesplezier te laten ervaren en hun eigen smaak te ontwikkelen. Daarom mogen ze in principe zelf kiezen wat ze gaan lezen. Door vrij lezen bij voorkeur elke dag 20 tot 30 minuten in te plannen, blijf je de leesmotivatie voeden.

TIP

Leerlingen zijn veel gemotiveerder om te lezen als hun leraar ook leest. Kijk wel af en toe de klas in om te zien of leerlingen wel verdiept zijn in hun boek.

TIP

Laat leerlingen één bladzijde lezen en laat ze elk woord dat ze niet begrijpen op hun vingers tellen. Meer dan vijf vingers? Dan is het boek wellicht te moeilijk.

Waarom vrij lezen?

Door veel te lezen worden leerlingen leesvaardiger. Ze vergroten al lezend hun woordenschat, een belangrijke voorwaarde voor tekstbegrip. Kinderen die in hun vrije tijd (thuis) veel lezen, zijn dan ook leesvaardiger.

Of dat positieve effect ook optreedt bij vrij lezen op school, is niet helemaal duidelijk. Sommige studies zagen geen of een zwak verband tussen vrij lezen op school en leesvaardigheid. Het internationale PIRLS-onderzoek laat dat wel zien: tienjarige leerlingen die vaker vrij lezen op school, presteren beter op leesvaardigheid.

Een grote metastudie maakt duidelijk dat het afbakenen van het boekenaanbod, vooral voor leerlingen die moeite hebben met lezen, helpt om te zorgen dat zij profiteren van vrij lezen. Als de leraar of leesconsulent een voorselectie maakt van boeken die zijn afgestemd op het leesniveau van deze leerlingen, worden ze door vrij lezen wel leesvaardiger. Bij dit verrijkte vrij lezen hoort ook het zorgen voor een rustige leesomgeving. Die helpt leerlingen om zich te concentreren en op te gaan in hun boek. Daarnaast hebben zwakke lezers die minder gemotiveerd zijn voor lezen baat bij de inzet van audioboeken en/of digitale boeken met een voorleesfunctie. Met zwakke lezers is het goed zo nu en dan kort na te praten over de tekst die ze hebben gelezen en eventuele struikelblokken die ze zijn tegengekomen te bespreken.

Vrij lezen in alle groepen

Vrij lezen vereist niet dat leerlingen het vloeiend lezen al onder de knie hebben. Ook in de onderbouw kunnen kinderen vrij 'lezen', bijvoorbeeld door in de leeshoek zelfstandig te bladeren in prentenboeken of door te luisteren naar een audio- of digitaal boek. Dat levert het meeste op als het verhaal vooraf is voorgelezen, zodat de kinderen de belangrijkste woorden al kennen en al een idee hebben van de verhaallijn. In de midden- en bovenbouw kun je vrij lezen goed inbedden in je (thematische) leesonderwijs. Laat leerlingen zelfstandig boeken en tijdschriften lezen over het thema waar je met de klas aan werkt.

Helpen met boeken kiezen

Een belangrijk principe van vrij lezen is dat leerlingen zelf – al dan niet uit een voorselectie – mogen bepalen wat ze gaan lezen. Ze moeten dan wel leren hoe en waar ze boeken kunnen vinden die bij ze passen.

Een eerste stap is de leerlingen een rondleiding met een korte uitleg te geven in de schoolbibliotheek. Zorg voor een gevarieerd fysiek aanbod aan (strip) boeken, informatieve boeken, tijdschriften of een krant zoals *7Days*. Help niet-lezers met audioboeken, een voorselectie uit het leesaanbod en een leesgesprek. Om leerlingen te kunnen begeleiden bij hun boekkeuze moet je zelf goed op de hoogte zijn van het boekenaanbod. De leesconsulent van de Bibliotheek op school kent de collectie en kan zorgen voor een aantrekkelijk boekenaanbod én leerlingen begeleiden bij hun boekkeuze.

TIP

Het helpt leerlingen wanneer je laat zien hoe je zelf een boek kiest. Bekijk de omslag, lees de achterkant hardop voor, lees de eerste alinea en vertel leerlingen waarom je dit boek wel of niet zou kiezen.

Digitaal boeken laten zoeken

Laat op het digibord zien hoe leerlingen kunnen zoeken in de digitale catalogus van de schoolbibliotheek en/of de openbare bibliotheek. Laat ze ook zien welke websites geschikt zijn om tips voor goede boeken te vinden. Bijvoorbeeld de **Waaninnige Podcast**, waarin kinderen vertellen over hun lievelingsboeken. Op www.boekenzoeker.be kunnen ze een leesprofiel aanmaken. Ze krijgen dan boekentips en op de site kunnen zij een reactie op het gelezen boek schrijven.

Geef zelf boekentips: de boekintrodactie

Jouw enthousiasme over een boek is aanstekelijk voor leerlingen. Kies voor je boekintrodactie bij voorkeur uiteenlopende boeken: een boek dat past bij een thema in de groep, een nieuw boek van een populaire schrijver, een boek voor alle kinderen die van spannend of juist van humor houden, enzovoort. Laat je hierbij niet zozeer leiden door je eigen smaak, maar door wat je verwacht dat zal aanslaan bij de verschillende typen lezers in je klas.

Zorg ervoor dat je het hele boek hebt gelezen voordat je het kort introduceert: laat de omslag zien, vraag om een reactie en lees daarna een boeiende passage voor.

Vraag vervolgens wie het boek graag wil lezen en maak afspraken over het lenen.

TIP

Een leesgesprek door een leerkracht of leesconsulent is bedoeld om de (voor) leeservaringen, interesses en leesvoorkeuren van leerlingen te achterhalen, zodat je leerlingen beter kunt helpen bij hun boekkeuze.

Laat leerlingen boekentips geven

Jij kunt als leraar zelf zorgen voor een passend boekenaanbod, maar je kunt leerlingen ook elkaar tips laten geven. Vrij lezen levert bovendien meer op als leerlingen de kans krijgen hun leeservaringen te delen.

Vraag leerlingen bijvoorbeeld om tijdens het stillezen een fragment te markeren dat hun opvalt, omdat het spannend of grappig is. Na het stillezen vraag je enkele leerlingen om hun fragment voor te lezen en te vertellen waarom ze juist voor dit fragment hebben gekozen.

Of laat leerlingen elkaar vertellen over het boek dat ze aan het lezen zijn of net uit hebben. Wat vond je van het boek?

Voor wie zou dit boek misschien een aanrader zijn?

TIP

Ga geregeld met de kinderen in gesprek over het leeslogboek (met de logboeken op tafel!), bijvoorbeeld tijdens de boekenkring.

Een leeslogboek

Kinderen vinden het vaak leuk om hun leeservaringen vast te leggen in een leeslogboek. Dit kan digitaal zijn of op papier, aangekocht of zelfgemaakt. Maak dit zo laagdrempelig en gevarieerd mogelijk. Iedere keer een formulier invullen of een samenvatting maken is weinig motiverend. Leg bovendien de nadruk op de leesbeleving. Vraag naar eigen meningen of naar opvallende figuren of gebeurtenissen in het verhaal, laat de leerlingen een nieuwe kaft tekenen, er zijn mogelijkheden te over. Kijk voor inspiratie ook naar de vragen van Chambers (zie de brochure 'Praten over boeken').

Wat is de beste vrij-lees-plek?

Vrij lezen vindt idealiter plaats op een plek waar leerlingen zich op hun gemak voelen en comfortabel kunnen zitten: op een zelfgekozen plaats in de klas, in een houding die voor hen prettig is.

Meer informatie?

boekenzoeker.be Boekentips en recensies van kinderen.

bereslim.nl Digitale prentenboeken.

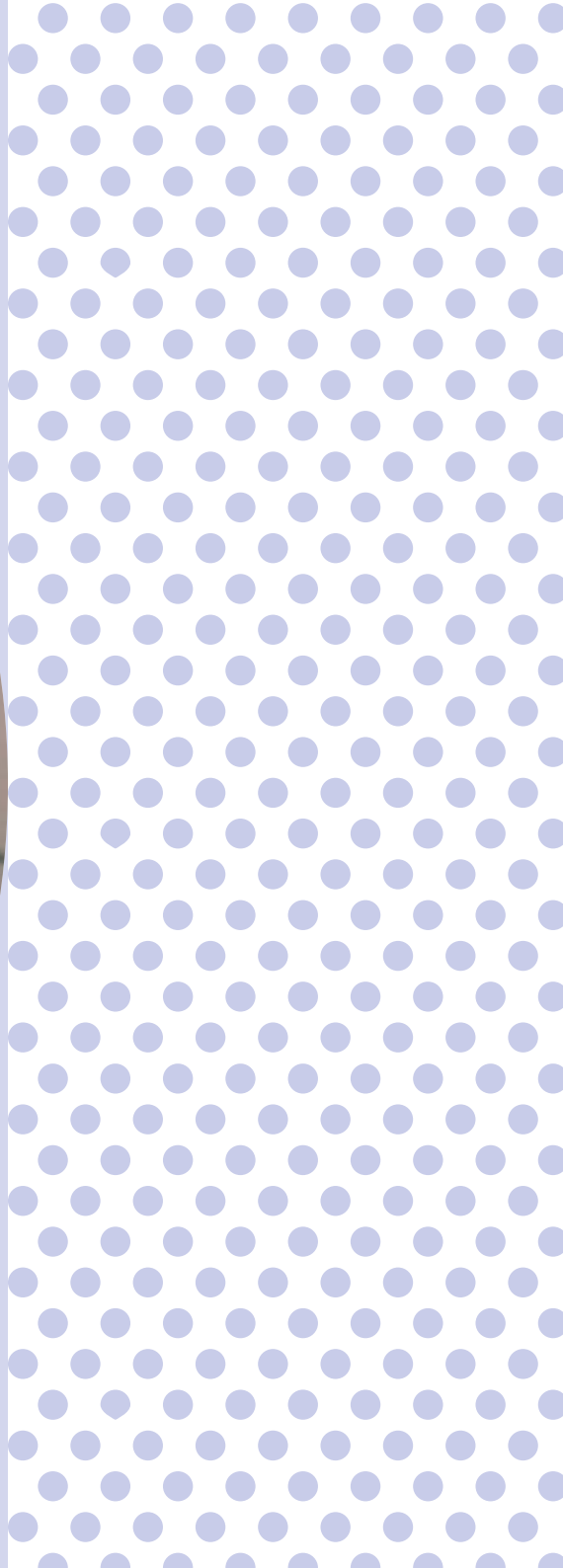
wepboek.nl Digitale prentenboeken.

debibliotheekopschool.nl Voor professionals die met de Bibliotheek op school werken.

leesmonitor.nu Overzicht onderzoeksresultaten op het gebied van lezen.

lezeninhetpo.nl Website over effectief leesonderwijs.

slo.nl Informatie over het voeren van leesgesprekken.

Gebaseerd op *Van leesmotivatie naar taalprestatie*, uitgave van de Bibliotheek op school (Siob)

Tekst: **Kees Broekhof (Sardes)** & **Nicolien de Pater**

Eindredactie: **Stichting Lezen**

Foto's **Annemarie Terhell**

Ontwerp **Judith Schoffelen**

& **Erik olde Hanhof**

Uitgave van **Stichting Lezen**

& de **Bibliotheek op school**

2024 www.lezen.nl

Lezen
STICHTING LEZEN

Bronnen

Erbeli, F., & Rice, M. (2021). Examining the effects of silent independent reading on reading outcomes: A narrative synthesis review from 2000 to 2020. *Reading & Writing Quarterly*, 38(3), 253-271.

Merke, S. Lesya Ganushchak, L. & Van Steensel, R. (2022). *Verrijkt vrij lezen: Een meta-analyse van de effecten van toevoegingen aan vrij lezen*. Stichting Lezen

Mol, S. E., & Bus, A. G. (2011). To read or not to read: A meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychological Bulletin*, 137(2), 267-296.

Mol., S. E. (2022). *Het belang van voorlezen en zelf lezen voor kinderen en adolescenten: Meta-analyse van het verband tussen (voor)leeservaring en leesvaardigheid*. Stichting Lezen

Nagy, W. E., Herman, P. A., & Anderson, R. C. (1985). Learning words from context. *Reading Research Quarterly*, 20(2), 233-253.

National Reading Panel (2000). *Teaching children to read: An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction*. National Institute of Child Health and Human Development.

Van Steensel, R., De Maat, P., & Krijnen, E. (2023). *Weerzin tegen lezen of weer zin in lezen? Ontwikkeling van interventies om betrokkenheid tijdens stillezen te vergroten*. Stichting Lezen.

Swart, N., Gubbels, J., In 't Zandt, M., Wolbers, M. & Segers, E. (2023). *PIRLS-2021 Trends in leesprestaties, leesattitude en leesgedrag van tienjarigen uit Nederland*. Expertisecentrum Nederlands.

KWESTIE
VAN LEZEN

1